

zelfstandig kunnen optreden; hetzelfde geldt van alle inlandsche helpers; zij blijven strenge controle behoeven. Staan zij onder goede leiding, dan presteeren zij heel wat; aan zichzelf overgelaten zinken zij tot het middelmatige weg.

Hoe kan, is nu de vraag, het noodige toezicht blijven uitgeoefend, en toch het billijke streven naar zelfstandigheid in de Inlanders worden gestermd? Ook deze vraag moet nog bevredigend beantwoord worden.

Echter, deze conferentie is de eerste in haar soort, en het valt van haar niet te eischen alle moeilijkheden te hebben opgelost. Het zegt al veel, dat de kwesties gemeenschappelijk zijn behandeld; dat er naar eenheid in optreden wordt uitgezien als van het hoogste belang voor den arbeid; dat is uitgesproken de lijn, dien men wil volgen in het samenwerken met de regeering.

Zoo zal deze conferentie ongetwijfeld onder den zegen Gods bijdragen tot een krachtiger aanvatten van den arbeid in dit werelddeel.

J. D. W.

PERS-SCHOUW.

Bekker, de burgemeester, ds Lingbeek, en de kerkeraad.

De Douma van Britsum heeft in de „Gron. Kerkbode“ een breedte parallel getrokken tusschen de procedure, indertijd gevoerd tegen dr Balthazar Bekker (schrijver van „De Betoverde Wereld“, waarin ten aanzien van de geestelijke wereld, den Satan, etc. geschreven werd in een van de gereformeerde belijdenis afwikkenden zin) en de kerkelijke beweging van den laatsten tijd. Wij citeerden reeds enkele malen uit deze interessante artikelen. Thans schrijft de Douma over de weigering van Balthazar Bekker, om zijn afzetting te erkennen en zijn voornemen, om toch te blijven preeken. De kerkeraad schreef hem daarop:

„Revr. Dr. Bekker.

Verstaan hebbende uit de Missive, aan den E. Kerkeraad heden den 9 Augusti gesonden van aanstaande Rustdag te willen prediken voor deze gemeente, en andere doelen van den dienst waar te nemen; so is 'Idat U.E. bij desen uit naam des E. Kerkeraad wordt versocht, en geëingevond, dat U.E. sich van den Predikstoel en alle kerkelijke functien zal hebben te onthouden.“

Bekker, zoo vertelt de Douma verder, beriep zich op de Burgemeesteren van Amsterdam:

Ook Bekker echter heeft zich beroepen op voornoemde Heeren, die in die door ds Lingbeek met smachtend verlangen teruggewenachte dagen hem wat in de nek hadden te brokkelen. In zijn aan hen gericht schrijven herinnert hij er aan, dat hij altijd „t'goedvinden hunder E. Gr. Achth. met alle bereidwilligheid had opgevolgd“. En, zoo gaat hij voort, „van mijne vyanden verdrukt, en van mijne vrienden verlaten zijnde, so werp ik my selven in de armen van hunne Ed. Gr. Achth. welker Predikant ik evenwel noch was; versookende derselver rechtmatige en goedertierige bescherminge“.

Echter, hunne E. Gr. Achth. hoewel in hun hart op de hand van Bekker, hebben 't niet gewaagd, zeker ook al omdat zij vreesden, dat er „oproer onder de schare zou geschieden“, hem bescherming toe te zeggen, wanneer hij den predikstoel beklom. Bekker heeft daartoe dan ook geen poging gewaagd, en voor altijd van 't preeken afgezien.

Aan het slot van het artikel lezen we nog:

Een troost zal het hem geweest zijn, dat de magistraat der stad Amsterdam hem in zooverre de hand over het hoofd hield, dat zijn traktement hem ten volle werd uitbetaald. En voor vervulling der vacature-Bekker was de overheid, zoolang Bekker leefde, niet te vinden. De kerkeraad kon na lang soebatten alleen gedaan krijgen, dat een proponent voor een geringe vergoeding de beurt van Bekker waarnaam.

Gelukkig, dat we tegenwoordig bij kerkelijke kwesties niet het oordeel, laat ons zeggen: van den heer Wibaut hebben af te wachten.

Kwestie-Brussaard.

Nog enkele persstemmen laten zich beluisteren.

Dr S. O. Los van Den Haag rekent in de daar verschijnende kerkbode ds Brussaard onder de gematigden onder de bezwaarden, wiens goede voorbeeld anderen had moeten leeren. Herinnerend aan diens officiële verklaring, ter verduidelijking van zijn standpunt, welke verklaring eenige weken geleden is verschenen (zie de rubriek „Kerkelijk Leven“ in ons blad):

Daarin zegt hij onomwonden, dat de beslissing der Asser Synode hem niet noodzaakt de gemeenschap der Geref. Kerken te verbreken. Zoo oordeelen vele gematigden onder de bezwaarden.

In „De Bazuin“ oordeelt prof. Bouwman:

Het is ook ons wel wat raadsluchtig. Misschien is zijne houding mede verklaarbaar uit zijn karakter. De Brussaard is een beminnelijk man, doch niet zeer beslist van aard. Hij wil niet gaarne onvriendelijk zijn. Hij kan niet scheiden van zijne vrienden, die in conflict gekomen zijn met de Synode, en hij kan en wil de Gereformeerde Kerken niet loslaten. Hij heeft bezwaar tegen de handelingen der Synode, maar acht dit bezwaar niet van overwegende betekenis. Hij heeft meer bezwaar tegen de wijze van handelen der Synode dan tegen de zaak. En daarom wankelt hij. Beide zijden trekken hem aan. En wij het 't veiligst is den band met de kerken vast te houden voegt hij zich zonder voorbehoud. Al duidelijker blijkt het waarheid te zijn wat Prof. Ridderbos in zijn antwoord aan ds Brussaard reeds te kennen gaf, dat ds Br. de kloof niet naar waarheid gepeild heeft.

Wij verstaan het dat ds Brussaard zich in een moeilijke positie bevindt. En toch, hij zal moeten kiezen. Want een dubbelzinnige houding, uit welk beminnelijk motief ze ook moge voortkomen, is ten slotte niet te handhaven.

In de „Nieuwe Rott. Crt.“ heeft de geref. medewerker zijn beschouwingen aldus samengevat:

Beschouwen we het voorgaande, dan is te constateren, dat ds Brussaard en de Gereformeerde Kerken in hoofdzaak thans alleen nog verschillen over de vraag, of de zaken in kwestie tot de centrale dingen behoorden, nopens om bij afwijking te schorsen en af te zetten, dus niet tot de meer ondergeschikte dingen, die zoo hoog niet hadden mogen loopen. Dit verschil zal nog wel menigmaal tot discussies aanleiding geven, doch een „kwestie-Brussaard“ groeit hieruit niet, daar in de Geref. Kerken in zulk een waarderingsoordeel ten slotte ieder vrij is, en natuurlijk ook vrij behoort te zijn.

Dingen, die schorsing of afzetting met zich brengen, zijn er alleen, indien iemand van den inhoud der belijdenisgeschriften confessioneel afwijkt, niet indien hij de afwijking van een ander wel een afwijking noemt, doch deze lichter aanslaat dan de overigen. En confessioneel wijkt ds Brussaard krachtens zijn „zonder voorbehoud voegen“ en ook krachtens zijn thans in „Woord en Geest“ gepubliceerde verklaringen van de belijdenisgeschriften niet af. Met de Geref. Kerken komt ds Brussaard dus bij zijn huidige verklaringen niet in botsing, ook al is zijn positie er door een en ander wel zeer ernstig verzwakt.

Ernstiger is het geschil tusschen ds Brussaard en de Geelkerken-groep. Ds Brussaard wil met zijn vroegere vrienden bevriend blijven en met hen mede blijven werken. Hij wil dit doen, teneinde op eenheid en verzoening aan te sturen. Deze vrienden zelf echter achten de kloof veel dieper dan ds Brussaard het wil doen voorkomen, achten de positie van ds Brussaard in hun midden onmogelijk en zijn 't hierin met de Geref. Kerken volkomen eens, dat ds Brussaard den ernst der tegenstelling niet voldoende peilt en derhalve zijn verzoeningspogingen voor beide partijen onvruchtbaar moeten zijn. Derhalve kan de betrekking van ds Brussaard tot „Woord en Geest“ blijkaar zoolang ds Brussaard zelf niet „pertinent verklaart“, dat de betrekking verbroken moet worden, niet anders zijn dan een repeteerende breuk. Het eenige gevolg is, dat ds Brussaard dus ook in deze kringen zijn invloed en positie verspeelt en tusschen Scylla en Charibdis heen en weer geworpen wordt.

Een dag later kwam in hetzelfde blad een vrijzinnig scribent met een parallel uit de geschiedenis; hij meent, dat misschien slechts een historische parallel op dit oogenblik ons van een onrechtvaardig oordeel weerhouden kan. Naast forsche en onbesluitende figuren als Luther, Calvijn en Zwingli heeft de hervorming immers ook haar weifelende, overvoorzichtige persoonlijkheden gekend, die het conflict hunner dagen als een uiterst gecompliceerde zaak beschouwden en zich niet lieten verleiden tot een simplistisch doorhakken van den Gordiaanschen knoop. Is ds Brussaard met een geest als Erasmus te vergelijken, wien men ondanks den aan zijn naam en talent verschuldigde eerbied zijn dubbelzinnige houding tegenover de kerkhervorming heeft verweten, totdat de historie hem eindelijk recht heeft gedaan?

Deze medewerker is evenwel nog niet in staat de conclusie uit de historie van deze tijden vast te stellen:

Zoolang een kat een kat, een slang een slang en een voorbehoud een voorbehoud is, blijft begrip mogelijk. Maar wanneer de „klaarblijkelijke“ betekenis van elk opricht-Hollandsch woord op sofistische wijze wordt omgevoerd in zijn tegendeel, en men met zijn gezond verstand desondanks trots alles overtuigd blijft van de goede trouw en den goeden wil van den exeget, heeft men eenvoudig het verschijnsel te constateeren.

Dr H. Kaajan vereenigt zich in „Utr. Kb.“ met de opvatting van dr Scheurer, e. a., die meenen, dat de classis Haarlem nog niet genoegzame reden van tevredenheid had toen daar voor de eerste maal met ds Brussaard overeenstemming gevonden was. Hij meent, dat op het zich „zonder voorbehoud“ voegen van ds B. door zijn latere publicaties met recht kon worden gezegd iets afgedongen te zijn. Een nieuw element brengt dr Kaajan voorts nog naar voren, dat tot nu toe in de kerkelijke pers vrijwel onbesproken bleef. Hij herinnert aan deze uitspraak van ds Brussaard:

Volledigheidshalve dien ik hierbij nu ook nog de opmerking te maken, dat wie, als ik, de mogelijkheid van misverstand nog steeds open houdt, zich ook niet kan vinden in een voorbarig breken met het kerkverband en institueeren van een eigen formatie, gelijk op sommige plaatsen geschiedt. In gemeenten, waar de predikant is afgezet, en een groter of kleiner deel van ambtsdragers en leden hem trouw blijft, acht ik dit een geheel andere zaak.

Hieraan knoopt dr Kaajan de volgende opmerking vast:

Met deze laatste woorden verdedigt ds Brussaard feitelijk de schismatische kerken van Amsterdam-Zuid, enz.

Ds Brussaard hinkt op twee gedachten.

Maar men kan niet water en vuur in ééne hand dragen.

Twee heeren kan men niet dienen.

Men kan zijn hart niet deelen zonder het te dooden. Hinken op twee gedachten (of letterlijk: hinken naar twee zijden) is geen mannelijke gang.

Tusschen de Gereformeerde Kerken en de schismatische kerken gaapt een kloof. Die kloof valt niet te dempen.

Ds P. v. Dijk heeft in de „Zeeuwsche Kerkb.“ ook nog enkele verlangens:

Wil ds Brussaard bemiddelaar zijn, dat is zijn recht.

Maar hij moet niet in den strijd tusschen de fronten gaan staan, met de kapotjas van Assen en de shako van Amsterdam-Zuid.

Een neutraal standpunt valt hier niet in te nemen. Dat zou — stel het ware mogelijk — in ieder geval voor ds Brussaard te laat zijn. Met ernst vragen wij daarom, dat hij zich terugtrekke uit de Redactie van „Woord en Geest“.

Dat is de consequentie van zijn eigen verklaring, en de consequentie die de Kerken trekken.

Dan weet ieder wat men aan hem heeft.

Al kunnen we nauwelijks op goed resultaat van zijn poging tot bereeniging hopen, — in ieder geval wordt die poging meer gediend, door het vertrouwen slechts van één dan van beide partijen te verliezen.

En ds Brussaard kan het toch wel verstaan, dat dit vertrouwen niet gevoeld wordt door een verklaring, waarvan hij zelf zegt te beseffen, dat ze naar links noch naar rechts volkomen bevrediging schenkt?

De gevraagde daad leek ons royal, en zou naar weerszijden gunstiger ontvangen zijn dan deze onzijdige en verwarrende publicatie.

Als we ons niet vergissen (het is terwijl ik dit schrijf Dinsdagavond) is de kans, dat ds Brussaard nog nader zich uitsprekt, groot. De tamelijk onvriendelijke manier, waarop de pers van dr Geelkerken hem heeft bejegend, door hem of gebrek aan logica of een tekort aan beslistheid te verwijten, zon tusschen de regels door, zal hem daartoe minder dringen dan de wil om met de Geref. kerken in vrede en harmonie te leven.

Hoeveel wordt er bijgedragen?

Een lezer van „De Heraut“ heeft, uitgaande van de gegevens van zijn plaatselijke kerk, eens becijferd, hoeveel wel ongeveer in de Geref. kerken werd bijgedragen voor kerkelijke doeleinden. Hij kwam tot deze cijfers:

Voor het Kerkelijk Leven:	
1o voor den Eeredienst	f 5.000.000
2o voor Emeritiëpredikanten, weduwen en weezen	f 412.000
3o voor verplechte Classicale Collecten, t.w. Theol. School, Theol. Fac. V.B.)	
Hulpbeh. Kerken, studenten, enz.	f 333.000
Totaal	f 5.745.000
Voor de Diakonie	f 2.750.000
Voor de Zending	f 440.000
In zijn geheel	f 8.935.000

Prof. Kuyper voegt daaraan deze opmerking toe:

In hoeverre deze cijfers juist zijn, kunnen we niet hoorderen. Zulk een gemiddeld bedrag aan de uitgaven van één enkele Kerk ontleend, kan natuurlijk geen voldoende basis zijn om daarnaar te berekenen, hoeveel de andere Kerken geven. Maar al is de schatting dus zeer globaal, toch zullen de bedragen, wanneer men een juiste statistiek had, eer hooger dan lager blijken te zijn. En dan mag hiernit wel afgeleid, hoe groot de offervaardigheid in onze Kerken is. Bedragt het totaal aantal leden onze Kerken ongeveer een half miljoen, dan volgt hiernaft, dat per hoofd een kleine f 20 per jaar wordt bijgedragen; d.i. per gezin zeker een f 100.

Over prof. Cramer.

Dr C. Bouma heeft in „Geref. Kbl. voor Dr. en Ov.“ iets geschreven over prof. Cramer. Aanleiding daartoe was het volgende:

Voor eenigen tijd heeft Prof. Dr J. A. Cramer van Utrecht een brochure geschreven om zijn aanval op het christelijk onderwijs, door hem in Zwolle gedaan, en waarover hij van alle kanten tot de orde werd geroepen, goed te praten.

In dat boekje zou hij dan beredeneeren, dat hij de eigenlijke vriend en voorstander was van het Christelijke onderwijs. Maar wie de brochure leest, vindt in haar niets dan de verdediging der Schriftcritiek. Men moet op het standpunt der Ethische Schriftbeschouwing staan en reeds van jongaf de kinderen er aan gewennen, dat de Bijbel niet is zooals de Gereformeerden leeren, het geïnspireerde Woord van God. Slechts wie aan de hooggeloopte Schriftcritiek doet, kan eigenlijk Christelijk onderwijzer zijn in den goeden en rechten zin van het woord.

De hoogleeraar zegt, dat de school niets leeren mag, wat met „de resultaten“ van wetenschappelijk onderzoek in strijd komt; en aangezien de „resultaten“ der Bijbelcritiek hem ook wetenschappelijk vaststaande dunken, daarom mag de chr. school niet leeren wat met die critiek niet strookt. Waarna de hoogleeraar constateert, alsof het de gewoonste zaak is, waarover niemand meer discussieert:

Wetenschappelijk staat vast, dat deze aarde miljoenen jaren bestaan heeft, voordat zij bewoonbaar werd voor menschen. Wetenschappelijk staat vast, dat dood en verderf heerschten, lang voordat er van eenige „zonde“ van menschen sprake kon zijn. Wetenschappelijk staat vast, dat het bijbelsche wereldbeeld van den hemel boven en de aarde beneden onhoudbaar is. Wetenschappelijk staat vast, dat allerlei oud-semietisch materiaal in het Oude Testament verwerkt is, dat er stangeschiedenissen gepersonificeerd zijn en gemaakt zijn tot geschiedenissen van „aartsvaders“, dat de vijf eerste boeken van het Oude Testament niet door Mozes geschreven kunnen zijn. En zoo zouden wij met een lange reeks voorbeelden voort kunnen gaan.

Dr Bouma oordeelt terecht deze redeneering wat te oppervlakkig:

Wie wel eens wat meer las van deze dingen dan Prof. Cramer zegt, gaat aan zulke beweringen stilzwijgend en schouderophalend voorbij. Laat ik maar één voorbeeld noemen. Wetenschappelijk „staat vast“, dat er stangeschiedenissen gepersonificeerd zijn en gemaakt tot geschiedenissen van „aartsvaders“. Dat

e fronten
de shako
e nemen.
der geval
ragen wij
actie van

erklaring,
t.

t van zijn
val wordt
in slechts
zen.
staan, dat
een ver-
t ze naar
schenkt?
zou naar
deze on-

dit schrijf
nog nader
te manier,
belegend,
in heelist-
zal hem
Jeref. ker-

gedragen?
van de ge-
d, hoeveel
ragen voor

f 5.000.000

f 412.000

f 333.000

f 5.745.000

f 2.750.000

f 440.000

f 8.935.000

ig toe:

men we
ag aan de
in natuur-
ar te be-
Maar al
zullen de
stiek had,
dan mag
digheid in
eden onzer
igt hieraf,
ordt blyge-

of. Cramer.
in Ov." iets
aartoe was

ramer van
aanval op
Zwolle ge-
d de orde

dat hij de
et Christe-
eest, vindt
briffrifiek,
te Schrift-
le kinderen
zoals de
Woord van
christifiek
zijn in den

eren mag,
e onderzoek
der bijbel-
de dunken,
t die critiek
teert, alsof
i meer dis-

arde millen-
baar word
st, dat dood
van oenige
Vetenschap-
dbeeld van
oudbaar is.
id-semifisch
ekt is, dat
zijn en ge-
nders", dat
lament niet
zoo zouden
ort kunnen

g wat te op-

dingen dan
ringen stil-
at ik maar
staat vast",
erl zijn en
aders". Dat

wil dus zeggen, dat naar de meening van Prof. Cramer, Abraham, Izak en Jacob nooit hebben bestaan. Maar de geschiedenissen van de stammen Israëls zijn later voorgesteld als geschiedenissen van gefingeerde personen, aan wie de namen Abraham enz. gegeven zijn. Dat staat nu wetenschappelijk vast. Altijd voor Dr Cramer. Want voor anderen niet.

Onder die anderen, die heelemaal niet vast zien staan, wat voor prof. Cramer al een nitgemaakte zaak is, noemt dr Bouma prof. Böhl. Die is ook ethisch, maar:

Van deze door Prof. Cramer gedeelde meening zegt hij: „Deze bewering is verkeerd. ... Abraham, Izak, Jacob en Jozef zijn historische figuren. ... Reeds het feit, dat de Israëlieten een vóór-Mozaisch tijdperk in hun geschiedenis veronderstelden, pleit voor de geloofwaardigheid van deze geschiedenis. De meening, dat men de aartsvaders zou hebben verzonnen, om Israëls recht op het „land der belofte" te bewijzen, gaat niet op. Want in dat geval zouden de verhalen van Genesis er geheel anders uit moeten zien. ... Juist de ongunstige trekken in het karakter in de armelijke trekken in het leven der patriarchen kunnen niet verzonnen zijn."

Het is dus een troost voor onze christelijke onderwijzers, die het nog wat te kwaad mochten hebben met prof. Cramer, dat ook prof. Böhl in de oogen van prof. Cramer niet voldoet aan de eischen, die men een christelijk onderwijzer zou moeten stellen.

Dr Bouma besluit:

Een brochure als van Dr Cramer zegt voor ieder, die wel eens wat anders heeft gelezen, weinig of niets met al zijn stoupe beweringen, waarvoor het bewijs niet te leveren zal zijn. Maar voor iemand, die nooit van deze dingen heeft gehoord, is zulk een boekje ontzaglijk gevaarlijk.

Over den heer J. H. Kok.

De „Nieuwe Rot. Cri." heeft in de rubriek „Onder de Menschen" telkens ook interviews met uitgevers opgenomen. Ook een onzer uitgevers, de heer J. H. Kok te Kampen, werd onlangs in een vraaggesprek ter sprake gebracht. Interessant is te lezen, hoe de heer Kok indertijd in Leiden begon:

Ik heb dus mijn zaak zelf opgebouwd. Ik ben van niets af en met niets begonnen op het zoo moeilijk te ontginnen gebied van het uitgeverijvak. En alle denkbare bezwaren heb ik dan ook moeten overwinnen. Want ik stam bovendien heelemaal niet uit een familie van boekverkoopers. Mijn vader was predikant. Ik was de jongste van tien kinderen, en na vader's dood bleef moeder met de zorgen voor acht jongens en meisjes alleen staan. Maar zij was een begaafde, zeldzaam wilskrachtige vrouw. En als ik in het leven wat bereikt heb, dank ik het wel aan haar voorbeeld, aan haar verstandige lessen.

„Wonderlijke in mij was, dat ik van kind af een niet te temmen zin voor den boekhandel had. Als schooljongen al scharrelde ik rond op de markt om voor 'n prikke oude boeken te koop, die ik dan aan mijn broers en verdere familieleden, soms zelfs aan mijn onderwijzers, met een zoet winstje verkwaasde. Voor het plan om mij te laten studeren voelde ik dus niets, ik wilde en ik zou boekhandelaar worden. Daar-aan heb ik nooit getwijfeld.

Zoo maakte ik twee jaar na vader's dood een begin. Wij woonden in Leiden, ik had op een advertentie geschreven en daardoor werd ik jongste bediende bij den uitgever Sijthoff, op een salaris van 75 cent in de week. Ik ben er twee jaar gebleven. Die leertijd heeft mijn verdere levensbaan afgebakend. Den opzet van dit bedrijf heb ik altijd voor oogen gehouden, en aan den ouden heer A. W. Sijthoff bewaar ik de aangenaamste herinneringen.

Na een overzicht van de ontwikkeling der zaak tot haar tegenwoordige hoogte, is dit het besluit:

Mijn spreken en schrijven heb ik geleidelijk beperkt, om der wille van mijn bedrijf. Want daar zit, voor ons menschen, meer in dan enkel handelszin. Dat is, in een zaak als de mijne, mee uitvloei van mijn levensbeschouwing. Want op mijn wijze wil ik de waarheid hier mee dienen. En nooit gaat er dus hier iets uit, wat in strijd is met mijn geloofsovertuiging. Dit wil niet zeggen, dat ik alleen kerkelijk gereformeerde boeken uitgeef, maar wel uitsluitend gereformeerde boeken, trouw aan de lijfspraak van mijn firma „Ik Houd Koers". En dat doe ik met liefde, al moet er soms gelid bij. Ik spaar geen moeite voor een mooie uitgaaf, waarvan ik meen, dat ze ten zegen kan strekken, ook al weet ik voornit: dat kost geld. En per slot heb ik in zulk werk veel meer plezier, dan in uitgaven alleen om veel geld aan te verdienen.

Ons christelijk volk mag zijn uitgevers wel in eere houden. Voor het christelijk volksdeel, en dus voor heel ons volk, heeft de heer Kok meer gedaan dan menigeen, die bij zijn leven met een ordeteeken, of bij zijn dood met een lijkpredikatie werd geëerd. Er zit juist in dit levenswerk, stijl en geloof.

Nog eens: „oud-gereformeerden en ethischen".

In vervolg op wat ik verleden week citeerde van dr Kraan te Vlaardingen, die verwantschap aanwees tusschen de „oud-gereformeerde" kringen en de ethischen, geef ik thans zijn parallel tusschen den „ethischen" en den „zwaren" dominee. Ze hebben veel verschil, en toch overeenkomst, zegt dr K.:

De ethische dominee is in den regel meer cultuurmensch, kind van de 20ste eeuw, terwijl de zware over het moderne leven bij voorkeur kwaad spreekt en tot in zijn kleeding toe een voorbij-gegane tijd vast houden wil. De eerste heeft een groot vertrouwen in den mensch en doet telkens een beroep op het goede dat in het menschelijke hart nog sluimeren zou. De tweede oordeelt over zijn gehoor veel slechter. Hij waarschuwt hen: hij

wijst hen ook wel op God, die machtig is, ze te bekeeren; hij bidt zelfs nog voor hen, dat God hen de oogen opene. In het gunstigste geval spreekt hij een goed woord van den bereidwilligen Zaligmaker. Maar juist dat hij niets meer zegt en ook niets anders heeft laten vooraf gaan, bewijst dat hij in beginsel denzelfden weg gaat als de ethische prediker. Want beiden zijn nalatig om het recht Gods voorop te stellen en om in de erger of minder erg geachte verlorenheid van den mensch allereerst het schuld-moment te ontdekken. Den mensch wegwerpend of hem min-of-meer streelend, handhaven zij geen van beiden de rechten Gods op hem.

Dit alles heeft nitaraard ook invloed op kerkbeschouwing en sacramentspraktijk. Omdat ze beiden het zwaartpunt leggen in de bevinding of geestelijke ervaring, kunnen ze beiden als broeders en zusters in den Heere alleen begroeten hen, in wie men dezelfde ervaring terug gevonden heeft.

Na merkt de optimistische ethische deze overeenkomst spoedig op. Zijn kerk is ruim en hij kan ook gemakkelijk in andere godsdienstige kringen de Kerk van Christus waardeeren. De pessimistische onderstroomer vindt de echte, dat is zijn bevinding slechts bij enkelingen, de zeldzame uitzonderingen; weder. Zijn gemeente is dan ook klein en buiten zijn onge muren onderscheidt hij ongeveer nergens elders de Kerk van Christus meer. Afscheiding en in al kleiner kring zich terug trekken komt bij hem herhaaldelijk voor. Maar met dit al blijft de verwantschap; want zij beiden beoordeelen wat en waar de kerk is niet naar de regels der Schrift, maar naar den maatstaf van hun eigen bevinding.

Een toepassing geeft dr Kraan in zijn artikel ook:

Eenzijdig is het dan ook op z'n minst, het ethische gevaar slechts in één richting te zoeken. De verethiseering van ons Gereformeerd leven dreigt ons van twee kanten en ik zou nog niet durven zeggen van welke van beide het meest. We hebben naar twee zijden front te maken en te staan naar een geloofspraktijk, zooals deze in de officiële belijdenisschriften en formulieren der kerk nitsgesproken ligt.

Dit geeft vastheid aan het zieleleven.

Dit kweekt een heldengezicht, dat tot groote dingen in staat is.

Dit oordeel klopt vrijwel met wat ik de vorige week als Iemands meening aanhaalde.

Het ontstaan der Statenvertaling.

In het „Algemeen Weekbl. v. Chr.d. en Cultuur" wordt nog iets in herinnering gebracht van de moeilijkheden, waarvoor „de vaders" stonden, toen zij de Statenvertaling hadden verordeneerd:

Het gewichtigste was het besluit, dat men zich niet zou beperken tot het verbeteren der bestaande vertaling, maar opnieuw uit den grondtekst zou vertalen. Toch heeft de Synode de volledige uitvoering niet aangevuld. Want aanstonds koerde zij halverwege tot 't eerst verworpen standpunt terug door te bepalen, dat uit de oude vertaling al datgene behouden moest blijven, wat zonder hinder voor de waarheid en voor de zuiverheid en den aard der Nederduitsche taal dienstig kon zijn, bepaaldelijk in de historische boeken. Principieel stelde de Synode zich dus tegenover hem, die van geen nieuwe vertaling wilden weten, maar voor de praktijk zocht zij naar een compromis. Als reden wordt uitdrukkelijk opgegeven, dat men ergernis wilde vermijden. Men had ook kunnen zeggen, het geven van voedsel aan nieuwwien twist. De tegenstanders toch lieten zich heftig genoeg uit, spraken er van, dat een nieuwe vertaling „ergerlijk en aanstootelijk" was en achroomden niet argumenten te gebruiken als b.v. dit, dat spottend gevraagd werd, of hun vaders, die bij de vorige overzetting wel en recht geleefd hadden, niet zalig waren geworden! Geen wonder, dat de Synode de opgewonden gemoederen wilde ontzien, en b.v. ook uit de gedrukte Handelingen wegliefte wat in de geschreevene voorkomt, dat een nieuwe vertaling noodig geoordeeld werd „vanwege de talloze fouten, waarvan de oude vertaling wemelt!" Dit scheen meer te zijn dan de tegenstanders konden dragen!

Met deze herinnering is niet alles gezegd. Wel kan men eruit afleiden, dat een noodzakelijk werk niet mag wachten op de adhaesiebetuiging van wie er het meest profijt van hebben. Want die betuiging komt altijd na de daad, gelijk het berouw na de zonde, als er tenminste wat van komt.

„De God der wrake"; de „sensationele ontdekking" van „Het Vaderland".

„Het Vaderland" schreef over „sensatie". Dan moet men altijd voorzichtig worden. Men leze:

De Hongaarsche Bijbelvorschier Benjamin Donath heeft een sensationele ontdekking gedaan. Donath, die 50 jaar van zijn leven aan de studie der Heilige Schrift heeft gewijd en den Hebreuwschen oortekst en den tekst van het Targum met de oud-Grieksche Septuaginta en de Latijnsche Vulgata heeft vergeleken, heeft daarbij vastgesteld, dat de „God der wrake, die de zonden der vaders aan de kinderen straft", op een foutieve vertaling van den Hebreuwschen oortekst berust.

Hoe dan volgens de „sensationele ontdekking" de vertaling luiden moet, leert „Het Vaderland".

Volgens de zeer nauwkeurige Grieksche Septuaginta uit den tijd zelf en 't nog nauwkeuriger Arameesche Targum luidt deze passus, woordelijk vertaald, aldus: „Gij, die vergeeft alle dwalingen, zonden en misdaden en al scheldt Gij al den zondaar niet geheel vrij (niet geheel kunt vrijspreeken), zoo gedenkt Gij de zonden der vaders, terwijl gij ze als verzachting ten gunste van de ten gevolge van de zonden der vaders zondig geworden kinderen in rekening brengt".

Al vindt „Het Vaderland" de ontdekking sensationeel, het blad heeft toch maar niet de moeite genomen, om door den bijbel even na te slaan, zich te hoeden voor de foutieve verschrijving, die het blijkbaar overnam, toen men van Ex. 34:7 maakte: Ex. 39:7:

Donath wees er op, dat Exodus XXXIX:7 uit de Grieksche Septuaginta slechts aldus kan worden vertaald: „God is zoo vol goedheid en barmhartigheid", dat hij niet alleen de dwalingen, zonden en misdaden vergeeft, maar, al spreekt hij ook den zondaar niet vrij, toch verzachtende omstandigheden zoekt, als ijerige (niet ijerzuchtige), alles ter harte nemende God en dat hij de zonden der vaders als eigenlijk veroorzaken der zonden der kinderen als verzachtende omstandigheden beschouwt bij het vellen van het oordeel over het juist ten gevolge van de zonden des vaders zondig geworden kind".

Donath zou voortz. meenen, dat het een plicht is van het Jodendom en alle Bijbelvervaarders, met alle middelen der wetenschap de verbetering van deze on-tzettende vergissing na te streven, opdat de naam van Jehova, de God van het Oude Testament, hersteld worde in zijn zuiverheid.

„Ontzettende vergissing".

Hoe prof. Ohlbank over die „ontzettende vergissing" alsmede de „sensationele ontdekking" oordeelt, leert het „Alg. Wkbl. v. Chr.d. en Cultuur":

Ik weet niet wat ik er van denken moet. Ik weet niet of Donath een ontestamenticus is, en dus tot oordeelen bevoegd. Zoo ja, dan is er op de een of andere manier een mystificatie in het spel of het heele geval is een misplaatste grap.

In de bovengenoemde teksten is niets te lezen van wat Donath er in lezen wil. Ook de Grieksche vertaling geeft hij volkomen onjuist weer. Of men in dat „bezoeken van de ongerechtigheden der vaders aan de kinderen" een „God der wrake" wil zien, is tot daaraan toe. Maar het staat er nu eenmaal, en Donath's „ontdekking" is mal-ligheid. Er valt in de bedoelde teksten niets meer te „ontdekken". De Hebr. tekst is volkomen duidelijk en reeds in de Statenvertaling juist weergegeven.

Het zou met meer sensatie van „Het Vaderland" dien kant opgaan, als men zijn theologische ontdekkingen eens wilde toetsen aan nuchter onderzoek.

BOEKBESPREKING.

„Het Protestantisme", door Dr J. Severijn. Kampen. — J. H. Kok.

Dit boek is geschreven in het Severijnsch.

Een taal, waarvan noch een spraakkunst, noch een woordenboek bestaat.

Het beweegt zich in een lijn, welke parallel loopt aan die der Tachtigers, insover het allerindividueelste expressie geeft aan allerindividueelste denking.

Nu is dit Severijnsch wel aan te leeren, omdat er in dit werk ook duidelijke gedeelten voorkomen, welke den sleutel bevatten voor het onduidelijke.

Echter zal niet dit aanleeren wel zooveel tijd gemoeld zijn, dat men zich even vlug kan bekwamen in het Arabisch, wat velen mischien wel zoo profijtlijk zal toeschijnen.

Ter verontschuldiging van den auteur diene, dat er in den laatste tijd in ons land wel meer boeken in een zelf voor den wetenschappelijk ontwikkelde overstaanbare taal zijn verschenen.

Men heeft hier waarschijnlijk met een manie te doen. Indien Dr Severijn had bedoeld hierop een persiflage te leveren, zou hij uitnemend zijn geslaagd.

Doch terwijl sommige van die andere schriften den indruk wekken door een onverstaanbare termen-combinatie zekere armoede aan gedachten te willen bedekken, is dat bij Dr Severijn allerminst het geval.

In de duidelijke deelen van zijn boek wordt men getroffen door bepaald mooie ideeën, al is er ook soms een fantastisch element in (ik denk hier b.v. aan de hoop-slang op blz. 140).

Daardoor krijgt men een inzicht in zijn kunnen.

Dankbaar waardeeren wij ook, dat hij met beide voeten staat op den bodem van Assen, d.w.z. op den bodem onzer belijdenis.

Waar hij in zijn „Voorwoord" (!) afzonderlijke studien over verschillende theologische vraagstukken belooft, verwachten wij veel van hem, mits hij in een gangbare taal schrijft, welke waarlijk niet aan vreemde woorden behoeft gespeend te zijn.

„Jaarboek ten dienste van de Gereformeerde Kerken in Nederland 1927", onder Redactie van de Predikanten G. Doekes en J. C. Rullmann.

Goes. — Oosterbaan & le Cointre.

In de 10 jaren van zijn bestaan heeft dit jaarboek zich steeds meer geperfectioneerd.

De opgaven uit de kerken zijn meer reëel, dan ze vroeger waren, hoewel hier en daar nog wel verbetering valt aan te brengen. Dat is echter de schuld van het Jaarboek niet, maar van die kerken, die de verdenking op zich vestigen, dat hun kerkelijk bureau nog niet secuur functioneert.

Onze verlanglijst ten opzichte van dit Jaarboek wordt steeds kleiner.

Leggen we het naast Van Alphen's Handboek, dan zouden wij niet gaarne willen, dat het den omvang van dit laatste verkreeg.

En dat zou er op uitloopen, wanneer wij onzen zin kregen, dat uitgebreider statistiek over onze kerken werd gegeven. Dan zou het zijn gemakkelijke bruikbaarheid verliezen.

Niettemin blijft het wenschelijk, dat wij een uitvoerige statistiek bekomen. Maar die zou dan in een aparte uitgave moeten verschijnen.

Kan deze uitgavefirma daartoe niet het initiatief nemen?

Wat wel breder kon worden verzorgd is de rubriek: Buitenlandsche Kerken. Met een 10 bladzijden meer ware hier heel wat uit te richten.

Het Jaaroverzicht van Dr Rullmann is als altijd interessant. Hebben we echter jaren achtereen op het sub-jektieve element in die overzichten gewezen — wat hier toch kontribande moest zijn — ditmaal is het niet erger, maar ook niet beter. Hij geeft sommige dingen te veel re-lief, terwijl hij andere, welker vermelding tegenwicht zou